

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет економічних наук
Кафедра управління земельними ресурсами

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Юрій КОТЛЯР

«_» _____ 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ГЕОДЕЗІЇ ТА
ЗЕМЛЕУСТРОЇ**

Галузь знань: 19 Архітектура та будівництво / G Інженерія, виробництво та будівництво

Спеціальність: 193 Геодезія та землеустрій / G 18 Геодезія та землеустрій

Розробник програми
Завідувач кафедри спеціальності
Гарант освітньої програми «Геодезія та
землеустрій»
Декан факультету економічних наук
Начальник НМВ

Лев ПЕРОВИЧ
Лев ПЕРОВИЧ
Олена ЛАЗАРЄВА
Світлана БЕЛІНСЬКА
Євгенія ПОСТИКІНА

Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни		
Найменування дисципліни	Нормативно-правове регулювання в геодезії та землеустрої		
Галузь знань	Галузь знань 19 Архітектура та будівництво / G Інженерія, виробництво та будівництво		
Спеціальність	Спеціальність: 193 Геодезія та землеустрої / G 18 Геодезія та землеустрої		
Освітня програма	Освітньо-професійна програма «Геодезія та землеустрої»		
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)		
Статус дисципліни	Нормативна		
Курс навчання	2		
Навчальний рік	2025-2026		
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма	
	3		
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредитів / 120 годин		
Структура дисципліни:	Денна форма	Заочна форма	
	– лекції	30	
	– семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	30	
	– годин самостійної роботи студентів	60	
Відсоток аудиторного навантаження	50%		
Мова викладання	українська		
Форма проміжного контролю (якщо є)	контрольна робота, тестування		
Форма підсумкового контролю	екзамен		

1. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Нормативно-правове регулювання в геодезії та землеустрої» є формування знань про базові теоретичні положення та зміст законодавчих та нормативно-правових норм з геодезії та землеустрою; земельно-правових категорій та інститутів; набуття навичок розуміння змісту норм земельного права, що регулюють різноманітні форми захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб; засвоєння теоретичних положень науки земельного та майнового права; формування у студентів навичок щодо правильного застосування отриманих знань та правових норм при вирішенні конкретних завдань.

Основна увага у викладанні дисципліни спрямована на засвоєння здобувачами вищої освіти норм права, які регулюють відносини, що складаються з приводу ведення робіт із геодезії та землеустрою. Зокрема , володіння, користування та розпорядження землею (земельними ділянками), способами раціонального використання та цільового призначення земель, засоби захисту щодо охорони земель, права та обов'язки землевласників та землекористувачів, роль земельного права в світлі гарантованого Конституцією права всіх громадян на землю, нерозривний зв'язок норм права з їх практичним застосуванням.

Завдання вивчення дисципліни «Нормативно-правове регулювання в геодезії та землеустрої» полягає у формуванні знань про сучасний стан правової системи у сфері геодезії та землеустрою:

- надання студентам необхідного обсягу теоретичних знань з основних положень , які необхідні для їх майбутньої практичної діяльності;

- відпрацювання практичних навичок щодо застосування земельно-правових знань у ході розподілу, використання та охорони земель;

- забезпечення законності та гарантії прав і свобод особи шляхом прищеплення у студентів навичок неухильного виконання норм земельного законодавства.

Передумовами вивчення дисципліни «Нормативно-правове регулювання в геодезії та землеустрої» є міждисциплінарні зв'язки стосовно знань, отриманих з попереднє вивчених дисциплін, а саме: «Землеустрій», «Моніторинг та охорона земель» тощо.

Очікувані результати навчання: здатність аналізувати правові відносини, що виникають між державою, фізичними та юридичними особами, іншими суб'єктами у сфері геодезії, раціонального використання та охорони земель усіх форм власності та користування, а також основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути земельного права; визначати підстави та порядок виникнення права власності та права користування земельними ділянками, права та обов'язки землевласників та землекористувачів; здатність визначати підстави припинення права власності та права користування земельними ділянками; аналізувати правовий режим земель, зміст заходів щодо охорони земель та ін.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- предмет і завдання земельного та геодезичного права, його місце в системі інших юридичних та суміжних наук;

- правовідносини, їх види, зміну та припинення;

- правові засади права користування землею;

- земельний обіг в Україні;

- організаційно-правові засади регулювання ринку землі;

- правові форми управління земельними ресурсами;

- контроль за використанням та охороною земель, вирішення земельних спорів;

- правовий режим земель відповідно до класифікації видів цільового призначення земель.

має вміти:

- застосовувати геодезичне законодавство щодо ведення топографо-геодезичних робіт та побудови опорних геодезичних мереж;

- ефективно використовувати норми земельного законодавства для забезпечення: права власності на землю; права користування землею; права управління в галузі охорони земель тощо;
- застосовувати норми земельного права з метою здійснення контролю за дотриманням правового режиму під час використання земель в рамках їх категорій;
- виважено, науково обґрунтовано використовувати правові механізми ;
- організовувати і здійснювати контроль за правопорушеннями у сфері земельних відносин та використання і охорони земель;
- аргументувати власну точку зору щодо прийняття рішення за конкретним завданням.

Компетентності та програмні результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК 12 Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства і необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні(фахові) компетентності:

СК 03 Здатність застосовувати нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали у професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

РН 4 Знати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, нормативно-технічні документи, довідкові матеріали в сфері геодезії та землеустрою і суміжних галузей.

2. Програма навчальної дисципліни

Денна форма

№ з/п	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота	Загальний обсяг
Змістовний модуль 1.					
Теоретичні земельного та геодезичного права					
1	Тема 1. Правове забезпечення здійснення землеустрою та геодезії в Україні	2	2	4	8
2	Тема 2. Земельні правовідносини	2	2	4	8
3	Тема 3. Джерела земельного права	2	2	4	8
Разом за змістовим модулем 1		6	6	12	24
Змістовний модуль 2.					
Земельне право в правовій системі України					
4	Тема 4. Поняття права власності на землю	2	2	4	8
5	Тема 5. Підстави та порядок виникнення та припинення прав власності на землю	2	2	4	8

6	Тема 6. Право землекористування, Обмеження прав на землю	2	2	4	8
Разом за змістовим модулем 2		6	6	12	24
Змістовний модуль 3.					
Регулювання правовідносин органами публічної влади					
7	Тема 7. Земельний обіг в Україні	2	2	4	8
8	Тема 8. Гарантії прав на землю	2	2	4	8
9	Тема 9. Правова охорона земель, відповідальність за порушення земельного законодавства	2	2	4	8
Разом за змістовим модулем 3		6	6	12	24
Змістовний модуль 4.					
Правовий режим земель в Україні					
10	Тема 10. Правовий режим земель фізичних та юридичних осіб	2	2	4	8
11	Тема 11. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови	2	2	4	8
12	Тема 12. Правовий режим земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	2	2	4	8
13	Тема 13. Землі оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення	2	2	4	8
14	Тема 14. Правовий режим земель лісгосподарського призначення та водного фонду	2	2	4	8
15	Тема 15. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони	2	2	4	8
Разом за змістовим модулем 4		12	12	24	48
Всього за курсом		30	30	60	120

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
---	---------------------

Змістовний модуль 1.	
Теоретичні засади правовідносин в геодезії та землеустрої	
1	Тема 1. Правове забезпечення здійснення землеустрою та геодезії в Україні 1. Загальна характеристика законодавчих та нормативно- правових актів у геодезії та землеустрою 2. Закони України 3. Класифікація нормативно- правових актів
2	Тема 2. Земельні правовідносини 1. Поняття земельних правовідносин. 2. Види земельних правовідносин. 3. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин. 4. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин
3	Тема 3. Джерела земельного права 1. Поняття, особливості та класифікація джерел земельного права. 2. Конституція України – основне джерело земельного права. 3. Закони як джерела земельного права. 4. Підзаконні акти як джерела земельного права.
Змістовний модуль 2.	
Земельне право в правовій системі України	
4	Тема 4. Поняття права власності на землю 1. Загальна характеристика права власності на землю. 2. Форми права власності на землю. 3. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю
5	Тема 5. Підстави та порядок виникнення та припинення прав власності на землю 1. Підстави та порядок виникнення права власності на землю. 2. Права та обов'язки власників земельних ділянок. 3. Підстави та порядок припинення права власності на землю.
6	Тема 6. Право землекористування, обмеження прав на землю 1. Право постійного і тимчасового користування землею. 2. Правові засади оренди землі. 3. Поняття та класифікація обмежень прав на землю. 4. Обмеження прав на землю, які впливають із права добросусідства. 5. Земельні сервітути як форма обмеження прав на землю.
Змістовний модуль 3.	
Регулювання правовідносин органами публічної влади	
7	Тема 7. Земельний обіг в Україні 1. Правові засади купівлі-продажу земельних ділянок. 2. Право дарування, успадкування, обміну та застави земельних ділянок. 3. Право суперфіцій, право емфітевзису
8	Тема 8. Гарантії прав на землю 1. Поняття гарантій прав на землю 2. Способи захисту прав на землю 3. Правове забезпечення відшкодування збитків власникам земельних ділянок і землекористувачам 4. Вирішення земельних спорів
9	Тема 9. Правова охорона земель, відповідальність за порушення законодавства 1. Завдання, зміст і порядок охорони земель.

	<ul style="list-style-type: none"> 2. Стимулювання охорони земель. 3. Правове забезпечення захисту ґрунтів. 4. Загальна характеристика відповідальності за порушення законодавства. 5. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. 6. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення
	Змістовний модуль 4.
	Правовий режим земель в Україні
10	Тема 10. Правовий режим земель фізичних і юридичних осіб <ul style="list-style-type: none"> 1. Правовий режим земель фізичних осіб. 2. Правовий режим земель юридичних осіб.
11	Тема 11. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови <ul style="list-style-type: none"> 1. Поняття земель сільськогосподарського призначення. 2. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. 3. Права і обов'язки власників і користувачів земель сільськогосподарського призначення. 4. Суб'єкти прав на землі сільськогосподарського призначення. 5. Характеристика правового статусу земель житлової та громадської забудови. 6. Містобудівна документація.
12	Тема 12. Правовий режим земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення <ul style="list-style-type: none"> 1. Структура земель природно-заповідного фонду 2. Правовий статус та функціональне зонування
13	Тема 13. Землі оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення <ul style="list-style-type: none"> 1. Правовий режим земель оздоровчого призначення 2. Правовий режим земель рекреаційного призначення 3. Правовий режим земель історико-культурного призначення
14	Тема 14. Правовий режим земель лісогосподарського призначення та водного фонду <ul style="list-style-type: none"> 1. Правовий режим земель лісогосподарського призначення 2. Правовий режим земель водного фонду
15	Тема 15. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони <ul style="list-style-type: none"> 1. Загальні ознаки правового режиму земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони 2. Землі транспорту 3. Землі зв'язку та енергетики 4. Землі оборони

4.2. План практичних занять

№	Тема заняття / план
	Змістовний модуль 1.

Теоретичні засади правовідносин в геодезії та землеустрої	
1	<p>Тема 1. Правове забезпечення здійснення землеустрою та геодезії в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте значення терміну «геодезичне» і «земельне право» та специфіку вивчення його предмету. 2. Які методи правового регулювання господарських правовідносин Ви знаєте? 3. Що слід розуміти під принципами земельного права? 4. Якими інститутами правового регулювання керується система права? 5. На яких принципах базуються правовідносини? 6. Що являють собою методи правового регулювання? 7. У чому сутність імперативного та диспозитивного методів? 8. Які функції та завдання виконує земельне право? 9. З якими галузями вітчизняної системи права тісно пов'язане земельне право?
2	<p>Тема 2. Земельні правовідносини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначите значення терміну «земельні правовідносини», «земельна ділянка». 2. Які елементи складають земельні правовідносини? 3. Яким чином держава, як орган влади, регулює земельні правовідносини? 4. Які існують види земельних правовідносин? 6. Яким чином суб'єкти земельних правовідносин поділяються на категорії? 7. Які обставини впливають на зміст земельних відносин? 8. Які є підстави виникнення та зміни земельних правовідносин? 9. Які юридичні обставини є правопринипяючі у сфері земельних відносин? 10. Яким чином класифікують дії, які є підставами припинення земельних правовідносин?
3	<p>Тема 3. Джерела земельного права</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначите значення терміну «джерело земельного права». 2. Яким чином або за якими ознаками відрізняють джерело земельного права від індивідуальних актів? 3. Яким чином класифікують джерела земельного права за змістом? 4. Яким чином класифікують джерела земельного права за територіальним критерієм? 5. Чи мають нечинні джерела земельного права юридичну силу? 6. Що являє собою система джерел земельного права? 7. Який нормативно-правовий акт має найвищу юридичну силу? 8. Яким чином класифікують за групами сукупність конституційних приписів, які присвячені регламентації найважливіших суспільних земельних відносин? 9. З якою метою створений Земельний кодекс України? Яка основна його спрямованість? 10. Що являють собою підзаконні нормативні акти? Яким чином їх класифікують?
<p>Змістовний модуль 2. Земельне право в правовій системі України</p>	
4	<p>Тема 4. Поняття права власності на землю</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. У чому полягає зміст права власності? 2. Чи може власник земельної ділянки передати свої правомочності іншій особі? 3. Яке володіння називається титульним? 4. Чому землю, як об'єкт правового регулювання, розглядають у кількох значеннях? Які особливості цього об'єкта? 5. Хто є суб'єктами права власності на землю? 6. За яких умов громадяни України можуть бути суб'єктами права власності на землю? 7. Що означає термін «спільна сумісна власність» на землю? Які особливості цієї власності?

	8. За яких умов земельні ділянки можуть набуватися у приватну власність? 9. Як проводиться розмежування форм державної і комунальної власності? 10. Які органи здійснюють правомочності суб'єкта права державної власності на землі господарського та іншого призначення? 11. Якими повноваженнями щодо розпорядження і управління землею наділено органи державної виконавчої влади?
5	Тема 5. Підстави та порядок виникнення та припинення прав власності на землю 1. Назвіть підстави припинення права приватної власності на землю. 2. Які землі можуть перебувати лише у комунальній власності і їх не можна передавати у приватну власність? 3. Які землі державної власності не можна передавати у комунальну власність? 4. Що є підставою виникнення права власності на землю? 5. Які зобов'язання власника земельної ділянки? 6. На основі яких юридичних фактів виникає право приватної власності на землю? 7. В якому порядку здійснюється набуття права власності на землю громадянами? 8. Які підстави припинення права державної власності на землю? 9. Які підстави припинення права комунальної власності на землю? 10. Які підстави припинення права приватної власності на землю?
6	Тема 6. Право землекористування, обмеження прав на землю 1. Що являє собою право постійного і тимчасового користування землею? 2. Які суб'єкти можуть виступати орендарями земельних ділянок? 3. Які права та обов'язки мають землекористувачі? 4. Що являє собою договір оренди землі? 5. Які істотні умови мають бути прописані в договорі оренди земельної ділянки? 6. За яких умов орендар має право передавати в суборенду земельну ділянку? 7. Які підстави для зміни та поновлення договору оренди землі? 8. Які підстави припинення договору оренди землі? 9. Якими правами та обов'язками наділені орендодавці та орендарі? 10. Що являє собою договір суборенди земельної ділянки? 11. Які обмеження прав на землю Вам відомі? Наведіть приклади. 12. Яким чином класифікуються обмеження прав на землю відповідно до чинного законодавства? 13. В чому різниця понять «обтяження земельної ділянки» та «обмеження земельної ділянки»? 14. Які заборони введені на вчинення дій щодо володіння, користування та розпорядження земельними ділянками? 15. Яке основне положення права добросусідства? 16. Визначте значення терміну “земельний сервітут”. Які земельні сервітути можуть вимагати власники і користувачі земельних ділянок? 17. Якими ознаками характеризується право земельного сервітуту? 18. Які суб'єкти можуть стати ініціаторами встановлення земельного сервітуту? 19. Які умовні підстави припинення дії земельного сервітуту? 20. Які безумовні підстави для скасування державної реєстрації земельного сервітуту?
Змістовний модуль 3. Регулювання земельних правовідносин органами публічної влади	
7	Тема 7. Земельний обіг в Україні 1. Які правові засади купівлі-продажу земельної ділянки? 2. Які суб'єкти мають право дарування земельної ділянки?

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Як потрібно вчинити у разі успадкування земельної ділянки особою, яка не досягла повноліття? 4. Які підстави придбання земельної ділянки, що допускаються законом? 5. Яким чином у законодавчому порядку здійснюється обмін земельних ділянок? 6. Визначите значення терміну “застава земельної ділянки”. Яка земельна ділянка може бути предметом застави? 7. Що являє собою право суперфіцій та право емфітевзису?
8	<p>Тема 8. Гарантії прав на землю</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які способи захисту прав є зобов'язально-правовими? 2. Назвіть коло суб'єктів, на яких закон покладає обов'язок відшкодувати збитки власникам землі та землекористувачам. 3. Що прийнято розуміти під збитками? 4. Що означає “відшкодування збитків в натурі”? 5. Як класифікують земельні спори? 6. Що може стати предметом земельного спору? 7. Які права, визначені земельним законодавством, мають сторони земельного спору? 8. Які спори вважають спорами екологічного спрямування? 9. Які органи вирішують земельні спори? 10. Які органи вирішують спори в адміністративному порядку? 11. Назвіть суб'єктів земельного спору.
9	<p>Тема 9. Правова охорона земель, відповідальність за порушення законодавства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яка загальна мета охорони земельних ресурсів? 2. Які завдання охорони земель? 3. Який порядок охорони земель? 4. Що включає в себе охорона земель? 5. Розкрийте поняття «стандартизація» в галузі охорони земель. 6. Розкрийте поняття «нормування» в галузі охорони земель. 7. Що означає рекультивація порушених земель? 8. Які основні напрями використання порушених земель після проведення рекультиваційних робіт? 9. Що означає моніторинг земель? 10. Які стимулювання охорони земель Вам відомі? 11. Яке правове забезпечення захисту ґрунтів? 12. Які способи захисту прав є зобов'язально-правовими? 13. Назвіть коло суб'єктів, на яких закон покладає обов'язок відшкодувати збитки власникам землі та землекористувачам. 14. Що прийнято розуміти під збитками? 15. Що означає “відшкодування збитків в натурі”? 16. Як класифікують земельні спори? 17. Що може стати предметом земельного спору? 18. Які права, визначені земельним законодавством, мають сторони земельного спору? 19. Які спори вважають спорами екологічного спрямування? 20. Які органи вирішують земельні спори? 21. Які органи вирішують спори в адміністративному порядку? 22. Назвіть суб'єктів земельного спору.
	Змістовний модуль 4.
	Правовий режим земель в Україні
10	<p>Тема 10. Правовий режим земель фізичних та юридичних осіб</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що являє собою «правовий режим земель фізичних осіб»?

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Що являє собою «земельна правоздатність громадян»? 3. Які права складає правоздатність громадян відповідно до норм Земельного кодексу України? 4. Які дійові заходи відносять до обов'язків власників і користувачів земельних ділянок? 5. Що являє собою «дієздатність громадянина»? 6. У якому разі громадянин може володіти повною або частковою дієздатністю? Яких громадян визнають недієздатними? 7. Які види використання землі громадянами Вам відомі? 8. У якому разі громадяни набувають право власності на земельні ділянки? 9. Які види використання природних ресурсів передбачає чинне законодавство? 10. Які види використання земель лісового фонду та лісокористування можуть здійснюватися для потреб сільського господарства? 23. Яким чином може бути реалізовано використання надр суб'єктами, що ведуть сільське господарство?
11	<p>Тема 11. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. На яких земельних ділянках вводиться особливий, обмежувачий режим землекористування? 2. Які обов'язки мають власники, орендарі та землекористувачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення? 3. Який комплекс заходів зобов'язані виконувати підприємства, установи і організації, що ведуть сільське господарство? 4. Які дійові особи визначаються суб'єктами прав на землі сільськогосподарського призначення згідно з земельним законодавством? 5. Які землі відносять до категорії житлової та громадської забудови? 6. Класифікація містобудівної документації 7. Генеральний план населеного пункту 8. Суть зонування населених пунктів
12	<p>Тема 12. Правовий режим земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура земель природно-заповідного фонду 2. Правовий статус та функціональне зонування 3. Якими спеціальними законодавчими та нормативними актами регулюється правовий режим земель природно-заповідного фонду 4. Обмеження щодо використання земель природно-заповідного фонду?
13	<p>Тема 13. Землі оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Якими спеціальними законодавчими та нормативними актами регулюється правовий режим земель оздоровчого призначення ? 2. Якими спеціальними законодавчими та нормативними актами регулюється правовий режим земель рекреаційного призначення ? 3. Якими спеціальними законодавчими та нормативними актами регулюється правовий режим земель історико-культурного призначення? 4. Структура земель рекреаційного призначення 5. Структура земель оздоровчого призначення 6. Структура земель історико-культурного історико-культурного призначення
14	<p>Тема 14. Правовий режим земель лісгосподарського призначення та водного фонду</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавчі акти правового режиму земель лісгосподарського призначення 2. Законодавчі акти правового режиму земель водного фонду

	<p>3. У якому разі громадяни набувають право власності на земельні ділянки водного фонду</p> <p>4. Які види використання земель лісового фонду та лісокористування можуть здійснюватися для потреб сільського господарства?</p> <p>5. Регуляторні акти щодо прибережно-захисних смуг</p> <p>6. Водоохоронні зони джерел питної та мінеральної води</p>
15	<p>Тема 15. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони</p> <p>1. Загальні ознаки правового режиму земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони</p> <p>2. Види транспорту. Санітарно-захисні та охоронні зони</p> <p>3. Землі зв'язку та енергетики. Охоронні зони</p> <p>4. Специфіка використання земель оборони</p> <p>5. Охоронні зони земель трубопровідного транспорту</p>

4.3. Завдання для самостійної роботи

Теми до підготовки презентації та доповідей з дисципліни «Нормативно-правове регулювання в геодезії та землеустрої»

1. Поняття та значення земельного права як галузі права
2. Конституція України як основне джерело земельного права
3. Міжнародні договори як джерела земельного права України.
4. Правовий механізм реалізації земельно-правових норм.
5. Порушення порядку встановлення і зміни цільового призначення земель.
6. Державне регулювання земельних відносин
7. Основні фактори забруднення земель. Система заходів по охороні земель
8. Стандартизація і нормування в галузі охорони земель
9. Завдання державного контролю за використанням та охороною земель
10. Правове регулювання плати за землю
11. Співвідношення земельного права з суміжними галузями права.
12. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб.
13. Спільна сумісна і спільна часткова власність на землю.
14. Порядок вирішення земельних спорів.
15. Земельна реформа і правові засади її реалізації
16. Землеустрій і землевпорядний процес.
17. Цивільно-правова відповідальність за порушення земельного законодавства.
18. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
19. Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства.
20. Державний земельний кадастр
21. Особливості спадкування земельних ділянок.
22. Продаж земельних ділянок на конкурентних засадах.
23. Правило переважної купівлі земельної ділянки.
24. Договір міни земельної ділянки.
25. Договір дарування земельної ділянки.
26. Правове регулювання застави земельних ділянок.
27. Нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування як джерела земельного права.
28. Право землекористування фермерського господарства.
29. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб.
30. Спільна сумісна і спільна часткова власність на землю.
31. Правові форми власності на землю.
32. Земельний фонд України і його складові.
33. Права та обов'язки землевласників.

34. Економічні заходи стимулювання раціонального використання земель.
35. Земельний сервітут

Приклад ситуаційних вправ

Задача. Між господарями сусідніх земельних ділянок виник спір, відносно дерев що розташовані на межі їх сусідніх ділянок, а саме: власник Монюх запропонував сусіду Ілашову корчанути дерева що розташовані на межі, на що той відповів вони служать як межові знаки.

Як необхідно вирішити даний спір.

Задача. На підставі рішення місцевої держадміністрації юридичній особі було надано в користування земельну ділянку для будівництва тваринницької ферми з відгодівлі худоби, проте попередньо не було складено проект відведення земельної ділянки.

Чи законне це рішення?

Задача. Відповідно до Закону України “Про оренду землі” розмір, форма і строки внесення орендної плати встановлюються за згодою сторін — орендаря і орендодавця. В Указі Президента № 830 (2002 р.) йдеться про те, що запроваджується плата за оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення, земельних часток (паїв) у розмірі не менш як 1,5 % визначеної відповідно до законодавства вартості земельної ділянки, паю.

Чи може сільська рада відмовити орендарю й орендодавцю в державній реєстрації договору оренди землі, оскільки орендну плату визначено в натуральній, а не грошовій формі, а площа землі становить не 1,5, а 1,3 % вартості земельної ділянки?

Задача. Землями оборони за ч. 1 ст. 77 ЗК України визнаються землі, надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військовонавчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України.

Чи можуть землі оборони перебувати у приватній власності?

Яка процедура відчуження земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого військового майна?

Типові тестові завдання

- Земельні відносини — це суспільні відносини щодо:
 - володіння землею;
 - користування землею;
 - володіння, користування і розпорядження землею.
- Суб'єкти земельних відносин — це:
 - лише громадяни України;
 - лише громадяни зарубіжних держав;
 - лише органи місцевого самоврядування та державної влади;
 - громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та державної влади.
- Об'єкти земельних відносин — це:
 - землі в межах території України, земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї);
 - лише землі в межах території України;
 - лише земельні ділянки та права на них, у тому числі на земельні частки (паї).
- Земельні відносини регулюються такими нормативно-правовими актами:
 - лише Конституцією України та Земельним кодексом України;
 - лише Земельним кодексом України;

- в) Конституцією України, Земельним кодексом України, а також прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами.
5. Землі сільськогосподарського призначення, прийняті у спадщину іноземними громадянами, а також особами без громадянства, підлягають відчуженню протягом такого терміну:
- року;
 - 6 місяців;
 - 3 місяців.
6. Оренда земельної ділянки може бути короткостроковою — не більш як:
- 5 років;
 - 10 років;
 - 25 років;
7. Право земельного сервітугу — це право:
- володіти та розпоряджатися землею;
 - володіти, користуватись і розпоряджатися земельними ділянками;
 - власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками).

4.4. Методичне та матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу

Методичне забезпечення

- Конспект лекцій з курсу
- Словник термінів
- Пакет тестових завдань
- Теми рефератів та доповідей для самостійної підготовки
- Контрольні роботи
- Пакет екзаменаційних білетів
- Рекомендована базова і додаткова література з курсу

Матеріально-технічне забезпечення:

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);
 Комп'ютерний клас;
 Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;
 OS: Windows, Android, iOS;
 Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;
 Програмне забезпечення: Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, Google Meet.
 Вікриті бази даних Міністерства юстиції України та Верховної Ради України
 Система електронного навчання Moodle 3.9

5. Підсумковий контроль

Питання до екзамену

- Предмет і завдання земельного права України
- Методи земельного права
- Принципи земельного права.
- Земельне право, як навчальна дисципліна.
- Земельне право, як наука.
- Функції земельного права.
- Система земельного права
- Співвідношення земельного права із суміжними галузями права та його місце у правовій системі України.
- Поняття та структура земельних правовідносин.

10. Види земельних правовідносин.
11. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
12. Підстави виникнення, зміни та припинення земельних правовідносин.
13. Поняття, особливості та зміст джерел земельного права
14. Класифікація джерел земельного права.
15. Конституція України – основне джерело земельного права.
16. Закони як джерела земельного права.
17. Підзаконні акти як джерела земельного права.
18. Загальна характеристика права власності на землю.
19. Форми права власності на землю.
20. Суб'єкти та об'єкти права власності на землю.
21. Держава як суб'єкт права державної власності на землю
22. Землі державної власності, які не можуть передаватися у комунальну власність
23. Землі державної власності, які не можуть передаватися у приватну власність
24. Землі комунальної власності, що не можуть передаватись у приватну власність
25. Спільна часткова власність на землю.
26. Спільна сумісна власність на землю.
27. Підстави та порядок виникнення права власності на землю.
28. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
29. Підстави та порядок припинення права власності на землю.
30. Право постійного і тимчасового користування землею.
31. Правові засади оренди землі.
32. Поняття земельної ренти. Форми земельної ренти
33. Договір оренди землі.
34. Орендодавці та орендарі. Їх права та обов'язки.
35. Підстави до зміна та поновлення договору оренди землі.
36. Підстави припинення договору оренди землі
37. Договір суборенда земельної ділянки сільськогосподарського призначення
38. Поняття обмежень та обтяжень прав на землю.
39. Класифікація обмежень прав на землю
40. Обмеження прав на землю у формі заборони чи додаткового обов'язку
41. Обмеження прав на землю, які впливають із права добросусідства.
42. Земельні сервітути як форма обмеження прав на землю.
43. Право земельного сервітуту. Підстави встановлення земельного сервітуту.
44. Безумовні підстави для скасування державної реєстрації земельного сервітуту
45. Тенденції розвитку земельного обігу.
46. Формування і розвиток ринку земель сільськогосподарського призначення.
47. Основні напрями розвитку ринку земель житлової та громадської забудови, інших земель несільськогосподарського призначення.
48. Правові засади купівлі-продажу земельних ділянок.
49. Порядок успадкування земельної ділянки.
50. Порядок обміну та дарування земельної ділянки.
51. Порядок застави земельної ділянки.
52. Підстави набуття права на землю.
53. Порядок безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами.
54. Норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам.
55. Порядок надання земельних ділянок державної або комунальної у користування.
56. Продаж земельних ділянок або прав на них на конкурентних засадах.
57. Застава земельних ділянок або прав на них.
58. Порядок приватизації земельної ділянки в межах норм безоплатної приватизації
59. Порядок приватизації земельної ділянки в розмірі земельної частки (паю).
60. Порядок приватизації земельної ділянки за плату.
61. Порядок придбання земельної ділянки за давністю користування (набувальна давність).
62. Земельної ділянки як об'єкт права власності на землю
63. Плата за землю як засіб правового стимулювання розвитку земельних правовідносин.

64. Правові форми плати за землю.
65. Ставки земельного податку.
66. Співвідношення орендної плати за землю і земельної ренти.
67. Особливості обчислення плати за різні категорії земель.
68. Обчислення і строки сплати земельного податку.
69. Розподіл коштів від плати за землю, що надходять на спеціальні бюджетні рахунки місцевих бюджетів
70. Пільги щодо плати за землю.
71. Поняття гарантій прав на землю
72. Способи захисту прав на землю
73. Правове забезпечення відшкодування збитків власникам земельних ділянок і землекористувачам
74. Вирішення земельних спорів
75. Причини виникнення та предмет земельних спорів
76. Завдання, зміст і порядок охорони земель.
77. Нормативні документи із стандартизації в галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів.
78. Правове забезпечення захисту ґрунтів.
79. Загальна характеристика відповідальності за порушення земельного законодавства.
80. Земельне правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
81. Види юридичної відповідальності за земельні правопорушення.
82. Поняття земель сільськогосподарського призначення.
83. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення.
84. Права і обов'язки власників і користувачів земель сільськогосподарського призначення.
85. Суб'єкти прав на землі сільськогосподарського призначення.
86. Правовий режим земель фізичних осіб.
87. Правовий режим земель юридичних осіб.
88. Викуп земельних ділянок для суспільних потреб

Типовий екзаменаційний білет

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 19 Архітектура та будівництво / G Інженерія, виробництво та будівництво

Спеціальність: 193 Геодезія та землеустрій / G 18 Геодезія та землеустрій
семестр 4

Навчальна дисципліна: **Нормативно-правове регулювання в геодезії та землеустрої**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Суб'єкти, об'єкти та зміст земельних правовідносин.
2. Обмеження прав на землю, які впливають із права добросусідства.
3. Пільги щодо плати за землю.

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від „___” _____ 20__ року

Завідувач кафедри УЗР _____
(підпис)

Перович Л.М.
(прізвище та ініціали)

Екзаменатор _____
(підпис)

Перович Л.М.
(прізвище та ініціали)

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Розподіл балів, які отримують студенти

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Теми 1 – 15(15*3=45)	45
2	Самостійна робота студента (доповідь, тестування, аналітичні завдання)	15
	Екзамен	40
	Всього	100

Критерії оцінювання знань під час екзамену

Оцінювання знань студента під час екзамену здійснюється за 40-бальною шкалою, прийнятою ЧНУ ім. Петра Могили.

32-40 балів ставиться за умов, якщо студент дав ґрунтовні відповіді на всі питання, запропоновані у білеті. Відповідь свідчить, що студент вільно володіє всім матеріалом курсу, передбаченим робочою програмою, при тому, він має не розрізненні знання окремих тем курсу, а володіє ним комплексно. Студент уміє аргументувати свою відповідь, навести необхідні докази, приклади; аналізувати запропоновані історичні ситуації, посилаючись на джерела інформації. Студент розуміє значимість отриманих знань для майбутньої професійної діяльності, підтверджуючи це конкретними прикладами. Найвища оцінка ставиться також за вміння наводити протилежні підходи до оцінки тих чи інших історичних феноменів, співставлення різних наукових позицій, вміння вести полеміку з дослідниками. Під час відповіді студент має продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову діяльність.

24-31 балів ставиться за умов, якщо студент викладає відповідь на кожне питання білету логічно, розкриваючи основний зміст. Разом з тим, відповіді не вистачає ґрунтовності, всебічності, деякі важливі нюанси пропущені. При доборі та наведенні фактів та прикладів студент припускається незначних помилок. В той же час, студент не розуміє актуальності висвітлених питань. У висловлюванні власної думки зустрічаються певні неточності. Висновки не носять повного та логічного підсумку.

16-23 балів виставляється студенту в разі, якщо він не повністю розкрив питання білету або не відповів на одне з них, що свідчить про відсутність повного комплексного засвоєння матеріалу курсу (знає лише певні теми.. Відсутня ґрунтовність у розгляді питань, порушується логіка викладу питання. Студент не вміє аналізувати матеріал, не розуміє актуальності проблеми для сьогодення. Аргументація відповіді слабка, вибіркова, мають місце суттєві помилки у використанні фактичного матеріалу. Висновки не відбивають суті питання або відсутні.

До 15 балів виставляється студенту в разі, коли кожне з питань розкрито поверхово, або не розкриті зовсім. В процесі висвітлення питань допущені значні помилки, студент не знає або плутає фактичний матеріал, не здатний аналізувати основні проблеми, не демонструє творчої розумової діяльності. Власна думка і висновки відсутні.

За екзамен виставляється «відмінно» (якщо у підсумку за поточний, проміжний та підсумковий контроль студент набирає 90-100 балів., «добре» (якщо у підсумку студент набирає 75-89 балів., «задовільно» (якщо у підсумку студент набирає 60-74 балів., «незадовільно» (якщо у підсумку студент набирає менше 60 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECT S	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи., практики	ПМК, залік, атестація
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D		
60-66	E	задовільно	не зараховано
35-59	FX	незадовільно	
1-34	F		

9. Список рекомендованої літератури

Базова:

- ДБН Б.2.2-12:2019 "Планування і забудова територій". Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 р. № 104.
- ДСТУ-Н Б Б.1.1-12:2011. Національний стандарт України "Настанова про склад та зміст плану зонування території (зонінг)"/Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2011 р.
- Деякі питання реалізації експериментального проекту щодо запровадження Містобудівного кадастру на державному рівні від 9 серпня 2024 р. № 909 // Постанова КМУ.
- Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-ІІ.// Відомості Верховної ради України.
- Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 № 858-ІV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 36, ст.282.
- Закон України Про охорону навколишнього природного середовища від 25.06.1991 № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 41, ст.546.
- Закон України «Про екологічну мережу» від 24.06.2004 № 1864-ІV // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, N 45, ст.502.
- Закон України Про регулювання містобудівної діяльності від 17.02.2011 № 3038-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 34, ст.343.
- Закон України «Про охорону земель» №962-4, від 19.06.2003р // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 39, ст.349.
- Закон України «Про оцінку земель» №1378-4 від 11.12.2003р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 15, ст.229.
- Закон України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 9 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 1, ст.1.
- Закон України «Про державний земельний кадастр» від 7 .07.2011 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, N 8, ст.61.

13. Закон України [Про порядок виділення в натурі \(на місцевості\) земельних ділянок власникам земельних часток \(паїв\)](#) від 05.06.2003 № 899-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 38, ст.314).
14. Закон України Про природно-заповідний фонд України від 16.06.1992 № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 34, ст.502.
15. Закон України Про курорти від 05.10.2000 № 2026-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 50, ст.435.
16. Закон України Про охорону культурної спадщини від 08.06.2000 № 1805-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 39, ст.333.
17. Закон України «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. – № 5–6. – Ст. 46.
18. Закон України Про центральні органи виконавчої влади від 17.03.2011 № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 38, ст.385.
19. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів від 04.06.2009 № 1443-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, N 47-48, ст.719 .
20. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель, 2020, №46 (Відомості Верховної Ради (ВВР)).
21. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин, 2023, № 9-10 // Відомості Верховної Ради України (ВВР).
22. Конституція України від 28.06.1996 р..
23. Наказ Держкомзему від 23.07.2010 року № 548 «Про затвердження Класифікації видів цільового призначення земель», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 1 листопада 2010 року за № 1011/18306;
24. Наказ Мінагрополітики від 02.12.2016 № 509 «Про затвердження Порядку використання Державної геодезичної референційної системи координат УСК-2000 при здійсненні робіт із землеустрою».
25. Наказ Мінагрополітики від 27.12.2012 № 836 «Про затвердження Порядку адміністрування Державного земельного кадастру».
26. Наказ Мінірегіону від 01.09.2011 № «Про затвердження Порядку проведення містобудівного моніторингу».
27. Наказ Мінірегіону від 16.11.2011 № 290 «Про затвердження Порядку розроблення містобудівної документації».
28. Наказ Мінірегіону від 07.07.2011 № 108 «Про затвердження Типового положення про архітектурно-містобудівні ради».
29. Наказ Міністерства охорони здоров'я від 19.06.1996 року № 173 «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 липня 1996 року за № 379/1404.
30. Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України «Про затвердження Положення про галузевий державний архів - Державну установу "Державний картографо-геодезичний фонд України" від 06.05.2009 № 71/213;.
31. Положення про Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру. Постанова КМУ від 8 квітня 2011 р. № 445.
32. Про затвердження Порядку проведення інвентаризації земель від 23 травня 2012 року № 513 // Постанова КМУ
33. Про затвердження Порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення від 25 серпня 2004 р. N 1094 // Постанова КМУ
34. Про затвердження Положення про Державний фонд документації із землеустрою від 17 листопада 2004 р. N 1553 // Постанова КМУ.
35. Про затвердження Порядку складення плану земельно-господарського устрою території населеного пункту від 22.02.2008 № 79 // Постанова КМУ.

36. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру від 17.10.2012 № 1051 // Постанова КМУ.
37. Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між кадастрами та інформаційними системами від 03.06.2013 № 483 // Постанова КМУ ;
38. Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації від 25.05.2011 № 548 // Постанова КМУ.
39. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні від 25.05.2011 № 555 // Постанова КМУ.
40. Про затвердження Порядку складення плану земельно-господарського устрою території населеного пункту від 22 лютого 2008 р. N 79 // Постанова КМУ.
41. Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації від 1 вересня 2021 р. № 926 // Постанова КМУ.
42. Про затвердження Правил розроблення робочих проектів землеустрою від 2 лютого 2022 р. № 86 // Постанова КМУ.

Допоміжна:

1. Андріяш В. І., Євтушенко О. Н., Верба С. М. Особливості діяльності територіальних громад у сфері земельних відносин в умовах децентралізації. Публічне управління та регіональний розвиток. 2022. № 17. С. 637-669. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/purr_2022_17_3
2. Антонова С. Є., Журик М. Є. Державний контроль за використанням і охороною земель: регіональний аспект. Державне управління: удосконалення та розвиток. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_15
3. Бакшеев О. С. Правовий режим земельних ділянок, сформованих у період дії воєнного стану. Нове українське право. 2022. Вип. 3. С. 234239. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/307/272>.
4. Боднарчук О.Г. Земельне право: навчальний посібник / О.Г. Боднарчук, К.М. Васьківська, А.П. Гаврилшин. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. – 446 с. – (Серія «На допомогу студенту УДФСУ»; т. 85).
5. Гарнага О. М. Збалансоване землекористування як основа розвитку ефективних земельних відносин в Україні. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2023. Вип. 1. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgp_ekon_2023_1_4
6. Долинська М.С. Еволюція правового регулювання землекористування фермерськими господарствами України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 4. С. 149-152. . URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/6300>
7. Земельне право : підручник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2021. 385 с.
8. Земельне право : підручник. 3-тє вид., доп. і перероб.; за ред. М. В. Шульги. Харків : Юрайт, 2023. 592 с.
9. Усе про земельні відносини на час воєнного стану: поширені запитання-відповіді / Міністерство аграрної політики України. Київ, 2023.32 с. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/PDF/use-prozemelni-vidnosini-na-chas-voennogo-stanu-poshireni-zapitannya-vidpovidi1.pdf>
10. Шульга М. В. Історико-правові аспекти формування ринку земель / М. В. Шульга, Д. В. Санніков Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку : колект. монографія / за ред. А. П. Гетьман, О. В. Курман. Харків : Юрайт, 2022. С. 353-377. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19518/1/Shulga_353-377.pdf